ANTIKVARIAT MATS REHNSTRÖM

NYHETSBREV 323
ÄLDRE RARA BÖCKER
19:E MARS 2019

Jakobsgatan 27 B | Box 16394 | 103 27 Stockholm | tel 08-411 92 24 | fax 08-411 94 61
e-post: info@rehnstroem.se | www.matsrehnstroem.se
ÖPPET TORSDAGAR 15.00–18.30

Efter ett långt uppehåll kommer här årets första nyhetsbrev. Det innehåller som vanligt 25 nykatalogiserade poster, denna gång med äldre rara böcker från 1539 till 1865. Den äldsta boken är en tidig upplaga av JOHANNES BOEMUS berömda och många gånger omtryckta kulturhistoria *Omnium gentium mores, leges & ritus*. Från samma sekel är första upplagan av THIETMAR AV MERSEBURGS medeltida tyska krönika, vilken tillhört GUSTAV III. Från nästa århundrade finns den engelska översättningen av JOHANNES SCHEFFERUS *The history of Lapland* tryckt 1674 och 1700-talet är rikt representerat med verk av bland andra ANDERS BERCH, ANDERS CHYDENIUS, JONAS HALLENBERG, ABRAHAM SAHLSTEDT och ERIC TUNELD samt av den vackra dukatupplagan av *Sveriges rikes lag* tryckt 1780. ATTERBOM och TEGNÉR i fina band tillhör urvalet från 1800-talet, liksom två nära nog uniformt bundna volymer av PER HENRIK LING, vilka troligen ursprungligen tillhört samma bibliotek för att sedan under lång tid ha gått skilda vägar tills de nyligen möttes igen på antikvariatet.

Med vänliga hälsningar!

MATS REHNSTRÖM

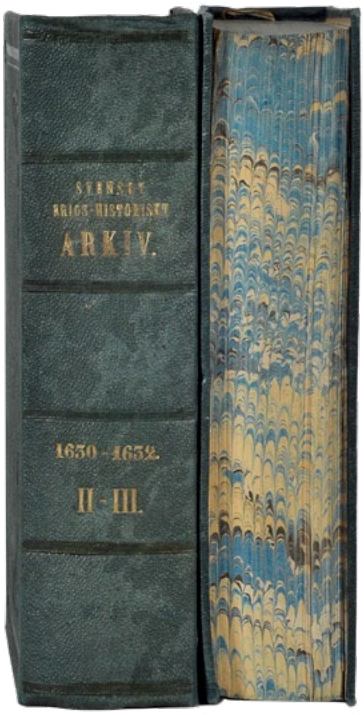

1. ARCKENHOLTZ, J. **Drotning Christinas arbeten och märkwärdigheter**; utgifne på fransyska [...], på swenska öfwersatte, kortare sammandragne och med tilökningar försedde af Carl Christoffer Gjörwell. I-II. Sthlm, Nyström & Stolpe, 1760. 4:o. 188 + 96 s. Trevligt hfrbd från 1830-talet med guldlinjerad och rikt blindpressad rygg samt guldtryckt titel. Blåstänkta snitt. För- och eftersättsblad saknas. Några svaga fuktfläckar, t.ex. i marginalen på s. 55-56 och 85-86 i första delen. Reva på s. 5-6 i andra delen. Rester av bortriven lapp på blad A2 i början av första delen. Samtida monogram "J: G: P:" på första titelbladet. Med Joh. Ax. Almquists biblioteksetikett och stpl samt en inköpsanteckning från 1975 där det framgår att boken tillhört Carl Albert Andersson. *2500

Warmholtz Bibliotheca historica Sueo-Gothica 4463. Gjörwell Förtekning 14. Allt som utkom på grund av "andra mellankommande hinder". Titelbladet till del två har nederst den nästan helt bortskurna uppgiften "Detta är rätta titel-bladet". Innehåller kortare texter av Kristina själv, diverse brev och källtexter. Tillökningarna består av brev från Karl X Gustav till Kristina rörande hans frieri till henne. Warmholtz omnämner även ett otryckt supplement till detta arbete som han sett i manuskript.

2. **Arkiv till upplysning om svenska krigens och krigsinrättningarnes historia**. I sin början samladt och ordnadt under högsta ledning af h.k.h. prins Gustaf. Hertig af Upland. I-III. Sthlm, P. A. Norstedt & söner, 1854-61. 8:o. LXXI,(1 blank),798,(2) s. & 2 utvikbara litograferade plr + LXVI,678,(2) s. & 1 delvis kolorerad utvikbar litograferad karta + LXXVI,397,(1) s. Två mörkgröna klbd med rygg- och deltitlar i guld samt blindpressad dekor på pärmarna. Vackra marmorerade snitt. Ryggarna lite flammiga. Fina inlagor med enstaka diskreta blyertsförstrykningar i del I. Läsbandet har lämnat spår i inre marginal i del I på s. 52-53 och i del II på s. 420-21. Ett bokmärke har lämnat ett bruntonat avtryck i inre marginal och i texten på s. 142-43 i del II och liten fläck i övre marginal på s. 226-30. Första planschen i del I och kartan i del II med en liten reva. En inklistrad sida med blyertsanteckningar i del II på s. 259. Med R. M. Klinckowströms exlibris. Från Stafsund och senare ur Henning Mankells bibliotek. *7500

Setterwall Svensk historisk bibliografi 1844. Viktig urkundssamling rörande tidsperioden 1630-32 och Sveriges första inblandning i trettioåriga kriget. Handlingarna är ordnade och utgivna av R. M. Klinckowström (del I) och J. Mankell (delarna II-III). Detta är alltså den förres exemplar! Arbetet bekostades med medel som ställts till förfogande av riksdagen. Enligt Samuel E. Bring är det "av betydelse icke blott för den svenska utan även den europeiska historien". Politikern och militärhistorikern Julius Mankell (1828-97) var kusin till tonsättaren Henning Mankell den äldre, farfar till författaren Henning Mankell.

3. ATTERBOM, (P. D. A.). **Lycksalighetens ö**. Sagospel i fem äfventyr. I–II. Uppsala, Palmblad & c., 1824–27. 8:o. (6),342,(1) + (8),459 s. Fint samtida grönt halvsaffianbd med guldlinjerad rygg. Rödstänkta snitt. Ryggen lätt blekt och med en obetydlig fläck. Första delen i mycket fint skick på bra papper. Andra delen på vanligt papper och något lagerfläckig i övre marginalen och de sista tio sidorna med lite fler fläckar i övre marginalen. Samtida vacker namnteckning Maria Rydqvist på försättsbladet. ★4000

3.

Klemming Sveriges dramatiska litteratur s. 228 och 240. En andra omarbetad upplaga utkom 1854. Översattes även till tyska. Är Atterboms ”största diktverk” enligt ”Svenskt biografiskt lexikon” som vidare skriver: ”»Lycksalighetens ö» bygger på en folkbok, som ytterst går tillbaka till en keltisk fesaga. Kung Astolf i hyperboréernas land, en skön hjälteyngling och själfull drömmare, förirrar sig på en jakt till vindarnas grotta, där han hör den lilla Zefyr, västanvinden, skildra Lycksalighetens ö och dess underbara skönhetsdrottning Felicia. Redan förut full av längtan till »diktens evigt sommargröna ö», övertalar han Zefyr att föra honom dit.” [...] ”»Lycksalighetens ö» är heller icke en naivt hållen dikt utan vill, i enlighet med romantikens och A:s syften, tränga till det innersta och högsta. Astolfs öde, det är människoandens eget, som trånar efter skönheten; och Felicia, hon är skönheten själv, poesin, fantasin, liksom hennes nymfer äro de väl individualiserade sköna konsterna.” [...] ”Sålunda blir »Lycksalighetens ö» romantikens kanske allra mest typiska »idédrama», en det skönas egen tragedi, så att den ej blott rör sig om individerna Astolf och Felicia utan i deras öde visar, hur det sköna självt just i sin undergång som jordiskt visar sig som ett evigt.” och avslutar med att det rör sig om ”ett av den europeiska litteraturens verkligt stora skaldeverk.” [...] ”»Lycksalighetens ö» uppskattades icke till fyllest av den samtida kritiken, icke ens inom A:s eget läger, och ehuru den utan tvivel är ett större diktverk än den ungefär samtidiga »Frithiofs saga», nådde den icke tillnärmelsevis dennas rykte.”

3. 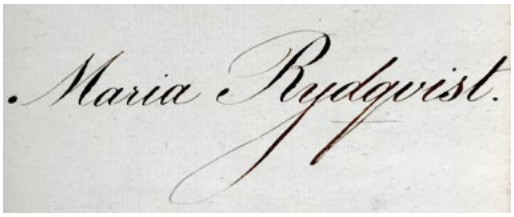

4. BERCH, A. **Inledning til almänna hushålningen, innefattande grunden til politie, oeconomie och cameral wetenskaperne**. Til deras tiänst, som biwista de almänne föreläsningar inrättad. Sthlm, L. Salvius, 1747. 8:o. (20),412,(14) s. Samtida skinnbd med upphöjda bind, rikt guldornerad rygg och rosa titeletikett. Röda snitt. Ryggen något nött med ytligt avskavt skinn och nötningar på binden. Titelbladets högermarginal bruntonad med ett dussintal små bläckstänk. I övrigt lätt och jämnt bruntonad med enstaka småfläckar. Sista bladet med en liten reva i övre marginalen. Spår av bortskrapad namnteckning på titelbladet. Axel E. Hazelius namnteckning från 1828. Exlibris Emanuel Cederström. Bra ex. ★6000

5.

Hebbe Den svenska lantbrukslitteraturen 29. Anders Berchs främsta arbete i vilket han ger uttryck för sina merkantilistiska teorier. Det kom att användas som lärobok vid universiteten ända in på 1800-talet. En tysk översättning utkom 1763. Berch, som var frihetstidens ledande merkantilist, fick Sveriges första ekonomiska professur 1741. I hans instruktion stadgades bland annat att både undervisningen och disputationerna skulle hållas på svenska. Överstelöjtnanten Axel Edvard Hazelius (1809-77) tillhörde samma från Hassela bördiga släkt som Skansens grundare Artur Hazelius. Emanuel Cederström (1848-1920), som var bror till konstnären Gustaf Cederström, bodde på Krusenberg utanför Uppsala och var en kulturhistoriskt intresserad samlare. Hans boksamling uppgick till 3000-4000 volymer. Delar av sina konst- och kulturhistoriska samlingar donerade han till bland annat Nordiska museet och Nationalmuseum.

5. BOEMUS, J. **Omnium gentium mores, leges & ritus**. Lyon, I. Barbous, 1539. 8:o. 303,(1 blank,23) s. Ngt nött samtida brunt kalvskinnbd med upphöjda bind och rikt blindpressad rygg. Pärmarna med tre täta blindpressade ramar med pilastermotiv. Renoverad i rygg och pärmhörn med kompletterat skinn. Titeln ”Gentium ritus” fint präntat i samtiden på framsnittet. Spridda ljusbruna småfläckar, på s. 123-28 och 216-18. Titelbladet med minimala maskhål i marginalen och litet hål i s. 21-22 med förlust av någon bokstav. Det avslutande registret med svag fuktrand upptill. Äldre ägaranteckning på titelbladet på spanska för ett oidentifierat jesuitkollegium, inlagan med ngn enstaka samtida notering. Med exlibris för G. Dunn och H. B. Wheatley samt med Thore Virgins exlibris och namnteckning daterad den 17 maj 1918. *9000

Adams Catalogue of books printed on the continent of Europe, 1500-1600 B 2264. Den tyska humanisten Johannes Boemus (1485-1535) var verksam i Ulm. E. W. Dahlgren betecknar hans ”Omnium gentium mores” - vars första upplaga trycktes 1520 - som ett otaliga gånger omtryckt geografiskt kompendium. Det var enligt Dahlgren under ett århundrade en älsklingslektyr runtom i Europa, men ”Omnium gentium mores” handlar i minst lika stor utsträckning om världens olika folkslag. Det har därför kallats det första etnografiska arbetet under den tidigmoderna epoken. Virgin samlade ett stort antal upplagor av detta arbete. Bandet är nr 194 i katalogen över Kungliga bibliotekets utställning ”Rariteter ur Virgin-Wistrands boksamling” 1968 och är spanskt enligt Sten G. Lindberg.

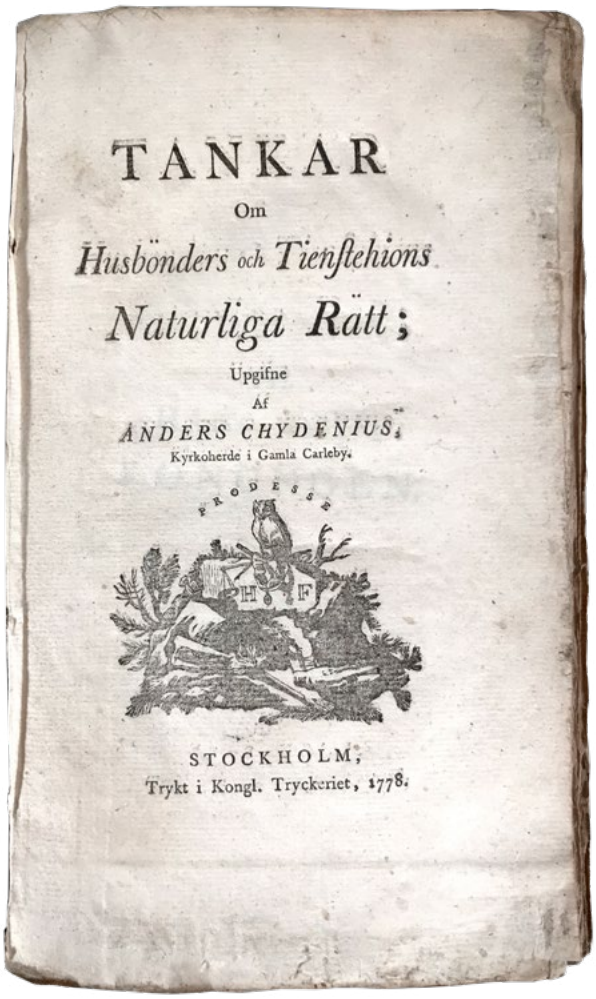

TANKAR
Om
Husbönders och Tienstehions
Naturliga Rätt;
Upgifne
Af
ANDERS CHYDENIUS,
Kyrkoherde i Gamla Carleby.

PRODESSE

STOCKHOLM,
Trykt i Kongl. Tryckeriet, 1778.

6. CHYDENIUS, A. **Tankar om husbönders och tienstehions naturliga rätt; upgifne.** Sthlm, Kongl. tryckeriet, 1778. 8:o. (6),58 s. Med H. Fougts boktryckarmärke i träsnitt på titelbladet. Häftad, oskuren och ouppskuren i ngt nött samtida svartstänkt pappomslag med brun titeletikett av glättad papp. Främre innefalsen med spricka. Marginalerna delvis lätt solkiga och med några svaga fuktfläckar. Pappersrest efter bortriven auktionslapp på frampärmens insida. Biblioteksignum i slutet "Ros. Bibl. H. III: 4. 1. n. 2." Fint ex. *15000

Bring Riksdagshandlingar s. 142. Fougts vackra tryckarmärke med en uggla sittande med vågskål på en trädgren och devisen "Prodesse". Upprinnelsen till "Tankar om husbönders och tienstehions naturliga rätt" var några artiklar i "Dagligt allehanda" 1778 som innehöll förslag dels på anställning av exekutionsbetjänter, som efter husböndernas anvisning skulle förrätta husaga, dels på införande av tukthusstraff för uppstudsiga tjänare. Chydenius, som redan tidigare i en outgiven skrift från 1761-62 diskuterat tjänstehjonsstadgan, besvarade inläggen redan i själva tidningen, men fortsatte kort därefter med föreliggande arbete. Det är buret av starkare etiskt patos än någon annan av hans skrifter och samtidigt utmärkt av en lugnt övertygande stil, med stark kontrastverkan, till exempel när han skildrade olikheten i behandling av samma slags försyndelser inom olika samhällsklasser. Skriften gick ut på att avskaffa allt vad tjänstehjonsstadga hette och på att, frånsett uppsägnings- och flyttningstider, låta allting avgöras genom ett i allo fritt avtal mellan husbönder och tjänare. Kommen som han var från den finska prästaristokratien och med sedan flera generationer förvärvad bildning och ekonomisk trygghet, var det inte egna svårigheter, som hade skapat det patos för samhällets lägre klasser vilket präglade hans skrifter. Som han själv uttryckte det i detta arbete: "Jag kan ej härutinnan tala för eget interesse, ty jag är själv årligen behövande av 12 eller 13 lagstadda tjänstehjon och borde därför snarare sjunga utur samma pipa med en stor del andra husbönder". Boken härrör uppenbarligen ur det Rosenadlerska biblioteket, vilket skänktes till Vetenskapsakademien 1780. Många böcker därifrån har senare skänkts vidare till Kungliga biblioteket och kommit ut på marknaden som dupletter. Carl Albrecht Rosenadler (1717-99) var kansliråd och statssekreterare samt en ivrig boksamlare. Trots sin stora donation efterlämnade han ett stort bibliotek som såldes på auktion 1800.

8.

7. **Diarium Vazstenense ab ipsis initiis monasterii ad ejusdem destructionem**. Ex ms. edidit, bullis, diplomatibus, ac notis illustravit, Ericus Benzelius Er. filius. Uppsala, J. H. Werner, 1721. 4:o. (8),216 s.,217-48 spalter,(28) s. Nött hfrbd från början av 1800-talet med guldlinjerad rygg och tegelbrun titeletikett. Rödstänkta snitt. Ryggen med mängder av småsprickor och småskador och titeletiketten med nagg i högerkanten. Delvis lätt bruntonad, något bruna ark omväxlar med vitare ark. Några lagerfläckar, t.ex. på s. 65-70 och 95-104. Från Säbylund med Eugène Lewenhaupts exlibris och hans inköpsanteckning från justitierådet C. Naumanns auktion i Uppsala 1889 där boken inköptes för 4 kr och 75 öre. ⋆7500

Warmholtz Bibliotheca historica Sueo-Gothica 2257. Benzelius utgåva av Vadstenadiariet, vars original förvaras i Uppsala universitetsbibliotek. Det skildrar livet i Vadstena kloster 1384-1545. Anteckningarna behandlar nya klostermedlemmar, dödsfall, besök i klostret etc. Handskriften innehåller även en del notiser som rör händelser utanför klostret som krig, uppror och andra politiska händelser. Christian Naumann (1810-88) var professor i stats- och processrätt vid Lunds universitet samt justitieråd. Åren 1844-74 författade han ”Sveriges statsförfattningsrätt” och 1864 ”Svenska statsförfattningens historia”, som båda utkom i flera upplagor.

8. EKENMARK, J. E. (& EKENMARK, HEDDA CHRISTINA & EKENMARK, LOVISA MARIA & BECKVALL, GUSTAFVA FREDRIKA). **Afhandling om drällers och dubbla golfmattors tillverkning, med begagnande af harnesk-rustning**. Sthlm, Kongl. Ordens-boktryckeriet, 1828. 8:o. (5,1 blank),111,(3) s. & 11 utvikbara grav. plr. Med illustrationer i texten. Häftad och oskuren i samtida gråpappomslag. Ett par lagerfläckar på främre omslagets insida samt några svaga fläckar i titelbladets övre hörn. Namnteckning Louise Celsing. Mycket fint ex. från Biby. ⋆4500

De fina planscherna graverade av S. Anderson. En liten plansch sitter vid s. 39, de övriga tio är i stort format och bundna i slutet. ”Författad af J. E. Ekenmark och systrar”, de sistnämnda två orden satta i mindre stil. ”Ändamålet med denna afhandling är att icke allenast göra damasttillverkningar och utländska mattväfnader till föremål för allmänna husfliten, utan ock att sprida kännedom om ett ganska förenkladt sätt för åstadkommandet af de vackraste inom riket nu brukliga fotdrällsfasoner.”

10.

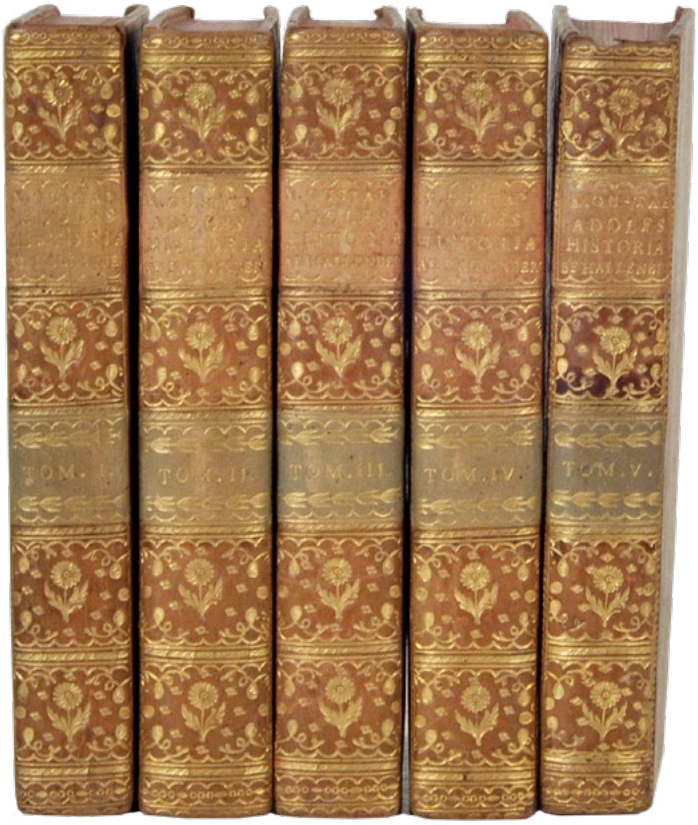

9. FERGUSON, J. **Astronomien, uppå sir Isaac Newtons grundsatser**, lätt och begriplig gjord för dem, som ej studerat mathematiken. Öfwersatt ifrån andra engelska uplagan, af år 1757. Strängnäs, L. A. Collin, 1771. 8:o. (2),LX,(2),331,(9) s. & 10 utvikbara grav. plr. Ngt nött marmorerat samtida skinnbd med upphöjda bind, vackert och rikt guldornerad rygg samt lejongul titeletikett. Röda snitt. Ryggen med obetydlig skada nederst. Pärmarna nötta och med ytliga skrapskador. Lätt bruntonad och med enstaka fläckar. En fuktrand av skiftande storlek i nedre marginalen återkommer av och till genom hela volymen och även på planscherna i slutet. Försättsbladet och titelbladet med viss bruntoning. Några blyertsanteckningar i början. Jacob Törnblads namnteckningar daterade Långbro den 31 oktober 1914. *4800

Översättningen gjord av Erik Wasberg, förordet skrivet av Jacob Serenius och anmärkningar av Pehr Wargentin. De fina planscherna graverades av Carl Bergqvist. James Ferguson (1710-76) gav 1756 ut "Astronomy explained upon sir Isaac Newton's principles", som fick stor spridning. Under den här tiden dyrkades astronomin av akademiskt bildade personer i landsorten - läroverkslärare, enstaka prostar och kyrkoherdar. Ett exempel på detta var komministern i Länna, Strängnäs stift, Erik Wasberg, som vid kalas i socknen underhåll bönderna med berättelser om stjärnhimlens under. Föreliggande arbete gav han ut med stöd av biskopen Serenius och Wargentin och det blev den första populära astronomiboken på svenska. Wasberg tillverkade även ett slags planetarium som forslades till Stockholm och uppställdes i Vetenskapsakademiens förmak.

10. (HALLENBERG, J.) **Svea rikes historia under konung Gustaf Adolf den stores regering**. I-V. Sthlm, J. A. Carlbohm, 1790-96. 8:o. (12),411,(1) + (6),411-889,(3) + (6),478 + (6),481-1044 s. & 2 utvikbara grav. kartor + (6),463 s. Med grav. titelvinjetter. Fem vackra och välbevarade samtida ljusbruna hfrbd med mycket rikt gulddekorerade ryggar inkluderande blommor och blad, ljusbruna titeletiketter och gröna deletiketter. Röda snitt. Femte bandets rygg med liten mörk fläck och mindre nagg överst. Enstaka lagerfläckar, vilka är något fler på smutstitelbladen och slutsidorna. Några svaga fuktfläckar främst i marginalerna. Fler fläckar på s. 121-22 och en större fuktfläck på s. 245-46 i den tredje. Spegeltryck på några sidor mot slutet av femte delen. Med A. Lundholms överstrukna namnteckningar och O. L. Levins samtida namnteckningar på försättsbladen. Fin svit. *6500

Setterwall Svensk historisk bibliografi 1535. Allt som utkom. Behandlar tiden fram till 1626. De graverade vinjetterna signerade J. Snack. Kartorna, som återfinns i fjärde delen, föreställer den misslyckade belägringen av Pleskow 1615. Författaren, historikern och numismatikern Jonas Hallenberg (1748-1834) var riksantikvarie och Vitterhetsakademiens sekreterare. Han hade för avsikt att avsluta arbetet men avbröt det efter det femte bandet "på grund af bristande uppmuntran". Geijer kallade arbetet "ett mästerverk" och det är det viktigaste verket rörande Sveriges nyare historia som utgavs under 1700-talet.

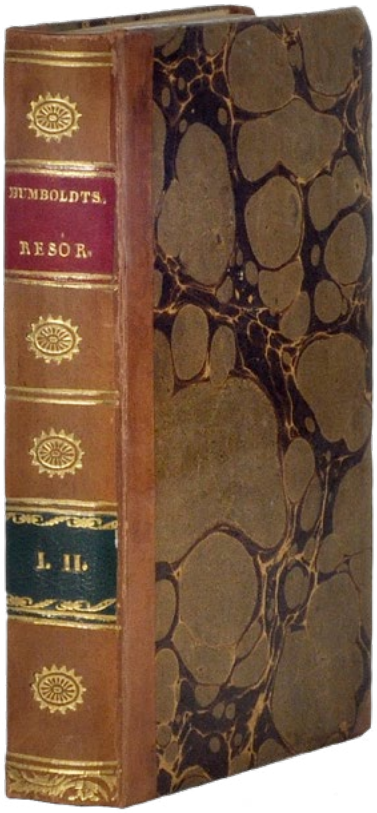

11. HUMBOLDT, A. von. **Friherre Alex. von Humboldts resor och forskningar i sammandrag ur hans arbeten**, af W. Macgillivray. Öfversättning. I-II. Sthlm, Elméns och Granbergs tryckeri, 1836. 12:o. Litograferat porträtt, 251 + 242, x s. & 3 litograferade plr & 1 litograferad karta. Välbevarat samtida ljusbrunt hfrbd med gulddekorerad rygg, röd titeletikett och grön deltiteletikett. Gula snitt. Enstaka fläckar, t.ex. små bläckfläckar i nedre marginalen på s. 121-22 i första delen. Lätt fuktfläck i hörnet på planschen vid s. 121 i andra delen. Komplett med de båda serietitelbladen. Fint ex. ★2800 11.

Utkom i serien "Historiskt läse-bibliothek. II. Rese-beskrifningar". Anonym svensk översättning av Macgillivrays engelska sammanfattning av Humboldts olika resor, huvudsakligen i Sydamerika. Planscherna är litograferade av T. Öberg och tryckta hos Holm.

12. LING, (P. H.). **Gylfe**. Sthlm, C. Deleen, 1814. 8:o. Grav. titelblad, (8), 498, (1, 1 blank), 1-24 s. & 1 liten tryckt lapp med rubriken "Erinran". Samtida trevligt hfrbd med guldlinjerad rygg och ljusbruna författar- och titeletiketter. Rödstänkta snitt. Ryggen lite flammig och pärmhörnen ngt stötta. Titelbladet med lagad reva mot ryggen. Spridda fläckar och lite fler fläckar på s. 101-08. De sista sidorna något lagerfläckiga. ★2500

Med det sällsynta titelbladet till en aldrig utgiven fjärde avdelning och en ofullbordad "Historisk och geografisk ordförklaring öfver Gylfe" om 24 sidor. Dessutom en liten tryckt lapp medbunden med texten: "Erinran: Den 16:de och måhända äfwen 17:de sången af Gylfe utkommer innan kort. Framtiden bestämmer sedan dess widare fortsättning. En afhandling om nordiska mytherna i alfabetisk ordning är redan under pressen, och tryckes i samma format som Gylfe." De första utkasten till "Gylfe" publicerades i första häftet av "Lyceum" 1810 och en bokupplaga utkom första gången 1812. Texten omarbetades och utvidgades kraftigt inför föreliggande tredje upplaga. Arbetet, som blev Lings litterära genombrott, är ett magnifikt versepos i storstilad götisk anda som allegoriskt behandlar Sveriges förlust av Finland 1809. Några anmälare smittades av entusiasmen och jämförde texten med "Iliaden". Andra var mer tveksamma, och till exempel vägrade Erik Gustaf Geijer att ens recensera arbetet. Som smakprov följer här första sångens första två rader; "Sjungen! - Så Gylfe till skalderna sade, och skalderna hörde det ord så glade".

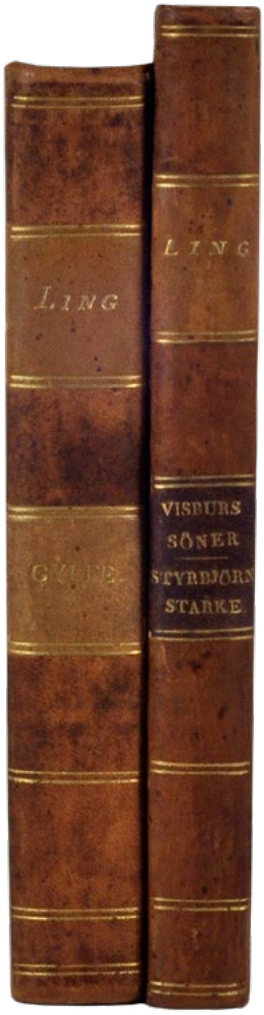

12 & 13.

13. LING, (P. H.). **Visburs söner.** Sorgspel. Sthlm, B. Nestius, 1824. (6),132,(2) s. + LING, (P. H.). **Styrbjörn Starke.** Historiskt skådespel. Sthlm, G. Scheutz, 1824. (6),132,(12) s. Samtida trevligt hfrbd med guldlinjerad rygg, dubbla titeletiketter, den ena ljusbrun, den andra mörkbrun. Rödstänkta snitt. Något lagerfläckig, t.ex. i början och på s. 81-100 i första arbetet och bladet s. 15-16 med lång reva. Med F. Engquists namnteckning i blyerts daterad 1906. Lings kontrollstplr på sista sidorna. *900

Klemming Sveriges dramatiska litteratur s. 230 respektive 229. Skådeplatsen i "Visburs söner" föreställer Oden heliga lund. Enligt "Ynglingasagan" och "Heimskringla", planerade Visburs två äldsta söner att mörda sin far, men spåddes olycka av völvan Huld. De sista opaginerade sidorna i det andra arbetet utgörs av subskriptionslista och rättelser. Första scenen i det dramat utspelar sig vid inloppet till Mälaren. Huvudpersoner är kung Erik Segersäll och Styrbjörn Starke, kungens brorson. Ling bygger upp dramat kring berättelserna om slaget vid Fyrisvall där kung Erik vann en stor seger och därmed fick namnet Segersäll.

14. MELANDERHJELM, D. **Astronomie. I-II.** Sthlm, J. P. Lindh, 1795. 8:o. (4),XLIII,(1 blank),392 s. & 3 utvikbara grav. plr + 474,(6) s. & 2 utvikbara grav. plr. Två lätt nötta samtida hfrbd med upphöjda bind, rikt guldornerade ryggar, lejongula titeletiketter och gröna deletiketter. Röda snitt. Falsar och bind något avnötta. Andra delens rygg med liten spricka till höger i översta ryggfältet. Enstaka fläckar. Litet rosthål på s. 43-44 i första delen. Plansch 3 och 5 har mörktonad yttermarginal med smårevor. Plansch 5 också med en stark fuktfläck i marginalen vilken även finns på fjärde planschens fästpapper. Med Anton Ulric Berndes namnteckning på titelbladen och George Montelius blåstplr. Fint ex. Saknar som vanligt ett avslutande extra rättelseblad. *4800

Första upplagan på svenska och omarbetad och utvidgad jämfört med det latinska originalet "Conspectus praelectionum academicarum continens fundamenta astronomiae", som utkom 1779 och uppmärksammades i Europas lärda tidskrifter av till exempel Lalande och Bernoulli. Även encyclopedisten D'Alembert berömde arbetet i ett privat brev till Melanderhjelm. Den svenska upplagan utgavs av Vetenskapsakademien och intäkterna var tänkta att gå till premier i matematiska ämnen. Boken blev en framgång då den 500 exemplar stora upplagan sålde slut inom ett par månader. Arbetet användes också länge som lärobok, bland annat vid Uppsala universitet. Anton Ulric Berndes (1757-1844) var lantmätare, gravör och miniatyrmålare.

15.

15. RYDBERG, V. **Singoalla**. Göteborg, Handelstidningens bolags tryckeri, 1865. 8:o. (4), 116 s. Elegant blått lackat hfrbd med upphöjda bind och rikt guldornerad rygg (Hedberg). Hårt blekta marmorerade snitt. För- och eftersätts av Lessebo Bikupa 1907. Ryggen lätt blekt. Tre miminala svaga fläckar på titelbladet. Fint ex. ur Arne Nilssons bibliotek. *1750

Dimmor. Fantasier och historier af Victor Rydberg. I. Utgavs av Oscar Lamms förlag. Första separata upplagan av Rydbergs klassiska medeltidsberättelse. Den publicerades först i kalendern "Aurora" 1858, men omarbetades sedan av Rydberg. I senare upplagor fortsatte Rydberg omarbetningarna.

16. (SAHLSTEDT, ABRAHAM M.) **Om tankar i witterhetsarbeten**. Samtal. I-III. Sthlm, Kongl. tryckeriet, 1756-58. 8:o. 112 + (2), 115-295 + (2, 1 blank), 299-424, (12) s. Ljusbrunt obetydligt nött hfrbd från 1800-talets sista fjärdedel med upphöjda bind, rikt guldornerad rygg och röd titeletikett, etikettsignerat Ömansson, Uppsala. Brunsprängda snitt. Första titelbladet med svag fuktrand i övre hörnet. En liten ljusbrun återkommande fuktfläck av skiftande storlek på s. 65-144. I yttermarginalen på s. 239 har en samtida liten spindel mött sitt öde i själva pappersmassan. Fint ex. från Säbylund med Eugène Lewenhaupts exlibris. Fint ex. *4000

Lorenzo Hammarsköld skriver i sin "Svenska vitterheten" om föreliggande arbete att Sahlstedt var "den första, som försökte att efter grunder granska våra vittra producter. Härvid leddes han dock, såsom nästan hela hans samtid, helt och hållet af fransyska åsigter: Bonhours var i synnerhet hans theoretiska orakel. Hela hans kritik går derföre ensamt ut på framställningssättet, och skriften Om tankar i vitterhets-arbeten, som är formad efter Bonhours' Maniere de bien penser dans les ouvrages d'esprit, sysselsätter sig uteslutande med uttryckets logiska rigtighet, prydlighet, höghet och behaglighet, tillvägabragt förmedelst liknelser, metaphorer o.s.v." Abraham Sahlstedt (1716-76) blev 1747, med arbetet "Försök till en swensk grammatika" som merit, skrivbiträde i Vetenskapsakademien. Hammarsköld sammanfattar: "Sällan har någon ådagalagt en sådan ifver, som han, för svenska vitterhetens och språkets förädling".

17. (SAHLSTEDT, ABRAHAM M.) **Samling af verser på swenska**. I-IV. Sthlm, L. L. Grefing 1751-53. 8:o. (4),136,(4) + 140,(4) + 140,(3) + 132,(8,4 blanka) s. Något nött samtida hfrbd med upphöjda bind, guldlinjerad rygg och lejongul titeletikett. Stänkta snitt. Ryggen torr och lite flammig. Lite stötta hörn. Enstaka lagerfläckar, främst i första delens marginaler och en stor gammal lagning där på s. 7-8. Tredje delens titelblad likaså med äldre lagning närmast ryggen. Utmärkt och komplett ex. från Säbylund av denna ovanliga antologi. *12000

Björck Svenska språkets skönheter 2. Den andra svenska lyriska antologin efter Carlesons ”Försök till swänska skalde-konstens uphielpande” som utkom på 1730-talet. Denna rika antologi avslutas med Sahlstedts text ”Om poëter och verser i gemen, och om denna samlingen i synnerhet” på s. 104-32 i del IV. ”Hans verk är mindre tänkt för skaldekåren än för lekmännen, vilkas moraliska fostran ligger honom varmt om hjärtat. I efterskriften argumenterar han ivrigt för diktens samhällsvärde och fastslår emfatiskt att de bästa och klokaste medborgarna alltid älskat poesin” berättar Björck.

18. SCHEFFERUS, J. **The history of Lapland** wherein are shewed the original, manners, habits, marriages, conjurations, &c. of that people. Oxford, at the Theater, 1674. Folio. Extra grav. titelblad,(4),147,(1) s. & 1 utvikbar grav. karta. Med en mängd träsnitt i texten. Samtida nött stänkdekorerat skinnbd med upphöjda bind och blindlinjerad rygg samt senare titeletikett. Pärmarna med blindpressade ramlinjer och hörnstämplar i form av tulpaner. Stänkta snitt. Sprucken i främre falsen och med skador och lagningar på ryggen. En del lager- och småfläckar. Minimala maskhål nederst i inre marginalen och mot slutet även i nedre marginalen samt på de sista bladen även helt obetydligt i texten. Det extra graverade titelbladet med lagad reva. Hål i s. 51-52 och två små hål i s. 57-58 med förlust av ett par bokstäver. Lagade revor i s. 61-68. Svårläst engelsk namnteckning daterad 1896. Med Thore Virgins guldpressade pärmexlibris, exlibris och namnteckning samt Rolf Wistrands etikett. *12500

Collijn Sveriges bibliografi 1600-talet 828. Lindberg Swedish books 28. Warmholtz Bibliotheca historica Sueo-Gothica 705. ESTC R8773. Variant som under tryckbeteckningen har: ”and are to be sold by George West and Amos Curtein”. Översatt av Anton Cremer. Första upplagan utkom året innan på latin i Frankfurt. Den från Strassburg bördiga Uppsalaprofessorn Johannes Schefferus (1621-79) gjorde med denna Lapplandsskildring stor succé ute i Europa, vilket, som Sten Lindroth konstaterar främst berodde på ämnet. Samerna och deras kultur hade alltsedan Olaus Magnus väckt fascination och sensationslystnad på kontinenten och kraften i ”Lapponias” genomslag går lätt att se genom de översättningar som snart utkom. På tyska trycktes verket i utökad form redan 1673, samma år som det latinska originalet. Holländska, engelska och franska editioner följde, medan en svensk översättning ironiskt nog dröjde till 1956. Verket är ett pionjärarbete inom svensk etnografi och det första som behandlar samer i vidare utsträckning. Initiativtagare bakom projektet var Magnus Gabriel De la Gardie som ville slå hål på myterna om den samiska magikonsten, därför att det på kontinenten gjordes gällande att de svenska arméerna på ett föga ärofyllt sätt använde sig av svartkonst på slagfältet. Schefferus besökte själv aldrig Lappland men fick god hjälp av rapporter insamlade från präster stationerade i Sveriges norra delar, liksom av att han gavs full tillgång till De la Gardies och Antikvitetskollegiets samlingar. Schefferus förhöll sig visserligen skeptisk till myterna om de samiska färdigheterna, men inte utan att till viss del bekräfta dem. Dessutom kortades de översättningar som utkom i Europa också ned och anpassades till rådande föreställningar. Kapitel om samernas levnadsförhållanden byttes helt sonika ut mot kapitel om magi, trolldom, trummor och hedendom. Detta exemplar återfanns som nr 137 i Kungliga bibliotekets utställning ”Rariteter ur Virgin-Wistrands boksamling” 1968.

about two inches long or more, with an hole at one end D. and a kind of comb or ſmall Loom in wch they weave particular wreaths and ornaments E.

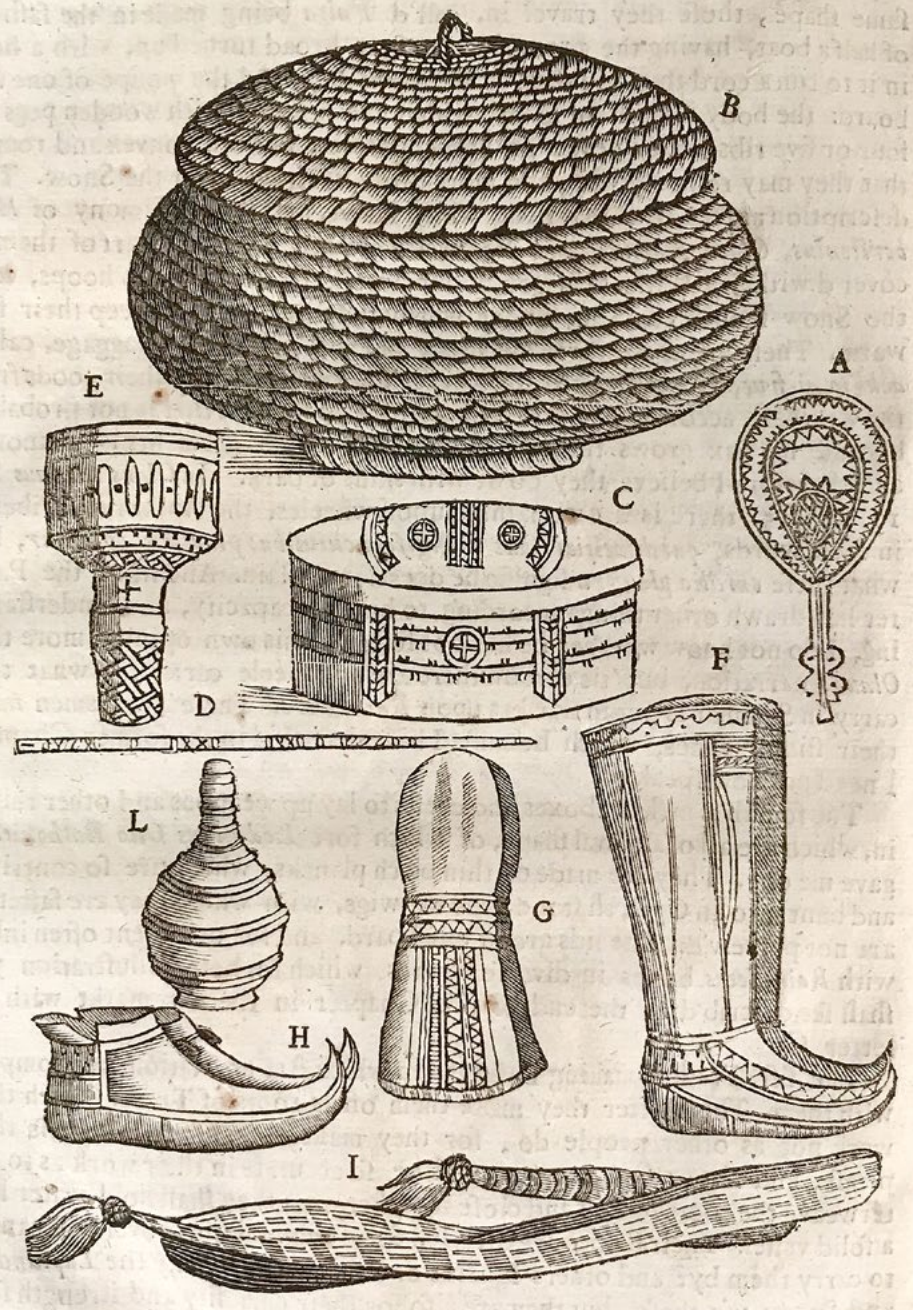

They make alſo very neat Tobacco boxes carved with knifes in bone, with many Rings and other pretty appendages about them, all which being conſidered

19. **Sveriges rikes lag gillad och antagen på riksdagen åhr 1734**. Sthlm, H. Fougt, 1780. 4:o. (20),398,(1) s. Med grav. titelvinjett. Texten inom tryckta ramlinjer. Marmorerat samtida skinnbd med upphöjda bind, rikt guldornerad rygg, rödbrun titeletikett av marokäng och stänkta snitt. Ryggen torr och en liten bit av orneringen bortskrapad i nedersta fältet och pärmarna ytligt nötta och repiga på sina håll. Klistermarmorerade pärminsidor och för- respektive eftersättsblad. Ren inlaga med några få undantag såsom en liten solkfläck i övre marginalen på s. (6), en liten pappersförorening i nedre marginalen på s. 231 och några obetydliga solkfläckar på s. 398. Ytterligare tryckfel prydligt listade med bläck på baksidan av rättelsebladet. Inlagan med breda marginaler och tryckt på fint papper. Med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. Fint ex. från Ericsberg. *9000

Colliander Minnesskrift ägnad 1734 års lag s. 522. Detta är den s.k. ”dukatupplagan” som trycktes i 4:o och 12:o, vilka är de första upplagorna av 1734 års lag som sattes med antikvastilar. I striden med Hesselberg om privilegiet att trycka lagboken utförde Fougt denna den vackraste lagupplagan från 1700-talet med löftet att den som hittade ett tryckfel erhöll en dukat i belöning. 1781 gick Fougt segrande ur striden och erhöll lagboksprivilegiet. Det tycks som den samtida ägaren önskat tjäna en och annan dukat av rättelserna att döma.

20. TEGNÉR, E. **Smärre samlade dikter**. Första bandet. Sthlm, H. A. Nordström, 1828. 8:o. Litograferat titelblad,(4),290 s. Nött men ståtligt samtida skinnbd med rik gulddekor, kantförgyllning och enkel ramlinje i guld på pärmarnas insidor. Ryggen infärgad i olika fält och med guld- och blindpressad dekor. Pärmarna med bred förgylld lyr- och bladram, marmorerade fält och mittfält prytt av en stor lyra i svart, rött och guld och stående på lyran en kvinna i rödfärgad klädnad i sin tur hållandes en lyra. Helt guldsnitt. Rosa försättspapper och extra försättspapper i tunnare papper med vattenmärke. Med en bokbindaretikett: ”Bunden av M. Berggren i Lund”, vilken dock ser ut att vara senare inklistrad och kan härröra från ett annat band. Främre pärmen ngt fläckig. Småsolkig inlaga med en del fläckar och marginalrevor. Liten brun fläck i texten på första bladet. Reva utanför texten i innehållsförteckningen. Tråkiga omfattande revor, delvis med pappersförluster, i marginalerna på s. 29-62. Revorna går in i texten på s. 37, 45, 53-54, 59, 61. Hål med helt obetydlig textförlust på s. 34. Lite tristare fläckar på s. 133-40 och 275-80. Med tillskrift till ”dumben” (?) Ohlsson, E. Hertz namnteckning daterad 1865, bokhandelsetikett från Thulin och Ohlsons antikvariat och Thore Virgins namnteckning daterad den 19 februari 1945 samt hans anteckningar, stpl och exlibris. *10000

Allt som utkom. Utan det ovanliga smutstitelbladet. Bandet visades som nr 117 på Kungliga biblioteket 1968 i utställningen ”Rariteter ur Virgin-Wistrands boksamling”. Ett i det närmaste identiskt band avbildas av Johannes Rudbeck i ”Svenska bokband”, del III, s. 23. Det tillhörde då Vult von Steijerns samling och Rudbeck skriver: ”Bandet utfört hos bokbindaren Johan Berggrens änka Elsa Maria Berggren, född Sjöbeck, i Lund i början af 1830-talet”. Bandet är nr 117 i katalogen över Kungliga bibliotekets utställning ”Rariteter ur Virgin-Wistrands boksamling” 1968.

20.

21.

21. THIETMAR av MERSEBURG. **Chronici Ditmari episcopi Mersepurgii**, libri VII nunc primùm in lucem editi. Accessere de vita & familia Ditmari, tam paternæ quam maternæ stirpis, item de veteribus Mysniae Marchionibus, usque ad Conradum, Timonis F. ex historia Ditmari contextae expositiones: auctore Reinero Reineccio Steinhemio. Frankfurt am Main, ex officina typographica Andreæ Wecheli, 1580. Folio. (12),115,(1 blank),116-23,(6) s. En utvikbar tryckt genealogisk tabell utgör s. 115. Tryckarmärke i träsnitt på titelbladet respektive sista sidan. Fint mörkbrunt hfrbd från 1700-talets andra hälft med upphöjda bind, fint gulddekorerad rygg och vinröd titeletikett av marokäng. Rödstänkta snitt. Främre innerfalsen med sprickor. Lite lös i häftningen inledningsvis. Med fukträndер i yttre och övre marginalen, mer på de sista sidorna. Titelbladet förstärkt i övre marginalen. Några små maskhål i inre marginalen. En mängd blyertsanteckningar på frampärmens insida. Med Gustav III:s guldpressade pärmexlibris. ★20000

VD16 D 2094. Adams Catalogue of books printed on the continent of Europe, 1500-1600 D 695. Sjögren Kungliga och furstliga bokägaremärken nr 25, figur 166. Krönikören Thietmar eller Ditmar (975-1018) var prinsbiskop i Merseburg från 1009 och hans krönika är en viktig källa för Tysklands och omkringliggande områdens historia under 900-talet och fram till hans död. Merparten av originalhandskriften förstördes vid bombningarna av Dresden 1945. Föreliggande tryck är den första utgåvan av krönikan och utgivaren Reiner Reineccius (1541-95) var professor i historia med inriktning på tysk medeltid. Han ligger bakom en mängd texteditioner av äldre källmaterial.

22. TISSOT, (S. A. D.). **Afhandling om stånds-personers och de förnämares sjukdomar**. Öfversättning af fransyskan efter 4de hufvud-uplag. Uppsala, J. Edman, 1775. 8:o. Grav. titelblad,(8),170 s. Ngt nött samtida hfrbd med upphöjda bind, guldlinjerad rygg och ljusbrun titeletikett. Stänkta snitt. Delvis lite lätt solkig och lagerfläckig. Harry Larstens (?) namnteckning från (19)38 och hans något ofullständiga stpl på bakpärmens insida, där det också finns inklistrat vad som verkar vara en liten fransk cigarretikett. *2500

Utgiven på Magnus Swederus förlag. Översättningen av "Éssai sur les maladies des gens du monde" är utförd av J. G. af Acrel som undertecknat den tryckta dedikationen till Ulrica Elisabeth De Geer med ett "A."

23. TISSOT, (S. A. D.). **Underrättelse, huru landtmän böra, i brist på förfarne läkare, förhålla sig uti de mäst gängse sjukdomar**. Efter nådigste befallning, Sweriges landboar til nödig hjelpreda, utaf fransöskan öfwersatt af Herman Schützer. Andra uplagan efter tredje original editionen, med tilökningar. I-II. Sthlm, P. Hesselberg, 1768. 8:o. (16),280 + (2),281-582 s. Två stiliga samtida marmorerade skinnbd med upphöjda bind, rikt gulddekorerade ryggar och röda titeletiketter respektive svarta deletiketter i marokäng där etiketternas "Ä" är stavade "Æ". Kantförgyllning och röda snitt. Smärre nötningar på pärmarna och en bläckfläck på första volymens bakpärm. Första titelbladet med rivet nedre hörn, fuktfläck i marginalen på s. 13-38, bortrivet nedre hörn med viss textförlust på s. 247-48. Andra titelbladet bruntonat, liten marginalreva på s. 399-400, några fuktfläckar på sista bladet. Erratabladet överstruket och rättelserna införda i texten. Marie Catharina Liljestråles, Jan Lars Hacksells respektive A. Hacksells namnteckningar. Fint ex. *4500

Första upplagan utkom 1764. Översättaren Herman Schützer adlades senare Schützercrantz. Även Magnus Orrelius medverkade som översättare enligt Libris. Samuel-Auguste Tissot (1728-97) var schweizisk läkare, berömd bland annat för sina studier av migrän och onani samt för "Avis a peuple sur sa santé", ett arbete som har kallats 1700-talets bäst säljande läkarbok. Maria Catharina Liljestråle (1791-1822) var gift 1814 med löjtnanten Carl Adam von Schoting.

24.

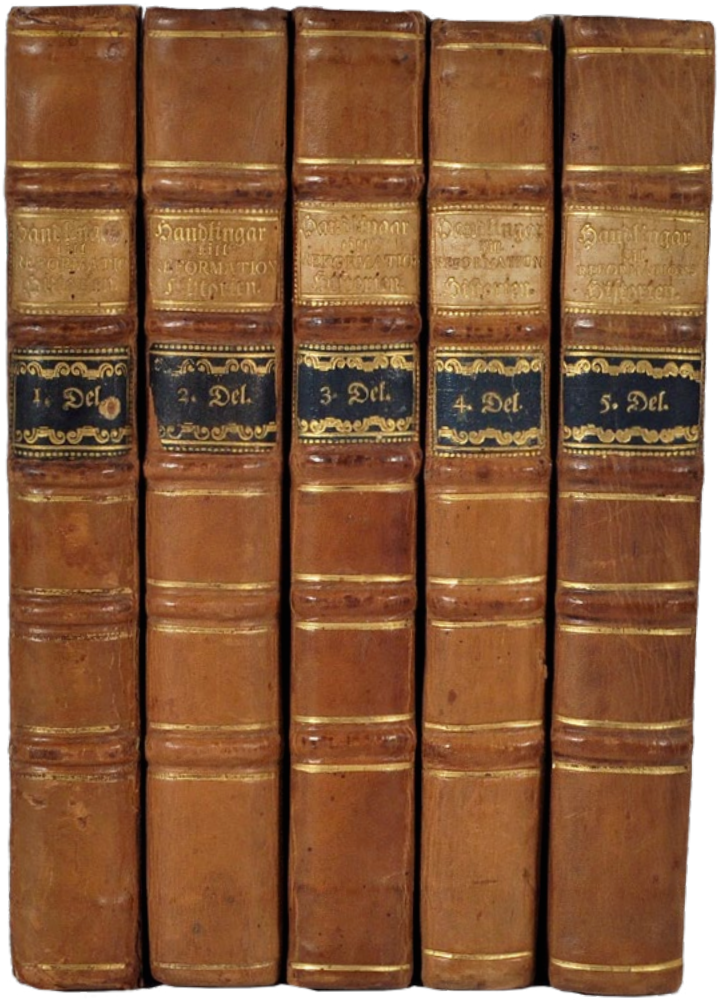

24. (TROIL, U. von) **Skrifter och handlingar, til uplysning i swenska kyrko och reformations historien**. I-V. Uppsala, J. Edman, 1790-91, respektive J. Edmans enka 1791. 8:o. (6),376 + (6),378 + (4),LXVIII,312 + (4),380 + (4),VIII,392 s. Fem samtida hfrbd med upphöjda bind, guldlinjerade ryggar, benfärgade titeletiketter och mörkt blå deltiteletiketter. Röda snitt. Bandet till del I med lite smånagg upp- och nedtill på ryggen, båda etiketterna med små skador, ytliga sprickor i främre ytterfals och ett litet maskhål i bakre ytterfalsen samt lite nött pärmpapper. Liten hörndefekt på deltiteletiketten till del II. Bra inlagor med några få obetydliga lager- och småfläckar samt enstaka marginalanteckningar i blyerts. Några gamla lagningar i övre marginalen på s. 15, 161 och 163 i del I och i del III in i texten på s. 147 samt i yttermarginalen på s. 147, 279 och 295. En liten reva i yttermarginalen på s. 263 i del III. Trevlig svit med några diskreta blyertstillskrifter till J. A. Lindblom och Bo Sture Wikings exlibris. *9000

Setterwall Svensk historisk bibliografi 6996. Viktig urkundssamling rörande den svenska reformationstiden. Både handskrivna och på 1500-talet tryckta handlingar och skrifter är återgivna, delvis efter original i utgivarens eget rika bibliotek. Uno von Troil (1746-1803) hade varit biskop i Linköping innan han 1786 utsågs till ärkebiskop. Jacob Axelsson Lindblom (1746-1819) efterträdde Troil både som biskop i Linköping och sedan som ärkebiskop. Han prästvigdes 1786 av Troil och var dennes vikarie vid undertecknandet av ”Förenings- och säkerhetsakten” 1789, då Troil anmält sig sjuk för att slippa skriva på.

25. TUNELD, E. **Geographie öfver konungariket Swerige samt därunder hörande länder**. Sjette-sjunde uplagan. I-IV. Sthlm, A. J. Nordström, 1793, 1788-92. 8:o. XII,408 + (2),194,(25) + (2),177,(28) + (2),127,(15) + (2),236,(18) + (4),283,(21) s. Tre aningen nötta samtida hfrbd med upphöjda bind, guldlinjerade ryggar, rosa titeletiketter och ljusgröna nummeretiketter med infällda ovala rosa nummerfält. Röd- och blåstänkta snitt. Ryggarna lite blekta och ytterfalsarna med några obetydliga små maskhål. De första tolv sidorna i del I med en liten men kraftig fläck i nedre hörnet. I övrigt enstaka fläckar, t.ex. rostfläck i nedre marginalen på s. 30-36 i tredje sidföljden. Gammal lagning i övre marginalen på s. 2 i del IV. Med S. Lewenhaupts namnteckning respektive A. Lewenhaupts namnteckning, den senare daterad Röå 1808. Från Säbylund. ⋆3000

Warmholtz Bibliotheca historica Sueo-Gothica 214 för tidigare upplagor: "denna så oumbärliga, som väl författade, bok". Setterwall Svensk historisk bibliografi 5664. Gjörwell Förtekning 130. Första upplagan trycktes 1741, den åttonde och sista utkom 1827-33, men förblev oavslutad. I detta exemplar är del I i sjunde upplagan 1793 och alla övriga delar i sjätte upplagan. Gjörwell som gav ut bägge dessa upplagor skrev en biografi över Tuneld i del I. Både sjätte och sjunde upplagorna är uppdelade i fyra band med totalt 10 delar där de nionde delen avhandlar Finland och den tionde de svenska besittningarna: Pommern, Rügen och Wismar i Tyskland och "uti America. Öen S. Barthelemy". Eric Tunelds geografi är den första i sitt slag och en av den svenska topografins klassiker. Den innehåller mängder av nyttig information i både historiska, naturalhistoriska och ekonomiska ämnen. När första upplagan kom ut var dess lättöverskådliga landskapsbeskrivningar oftast de mest tillförlitliga och omfattande redogörelser som fanns om respektive landsände. Dess betydelse understryks av Lindroth som skriver att "ännu in på 1800-talet var Tunelds geografi en del av det svenska nationalmedvetandet". Tuneld (1709-88) hade studerat i Uppsala och var en tid anställd vid Riksarkivet, men lyckades inte göra karriär vid ämbetsverken. 1751 drog han sig i stället tillbaka till Eriksholm i Östergötland, där han inte utan framgång ägnade sig åt lantbruk. Röå var en gård mellan Hjo och Karlsborg i Västergötland som en tid beboddes av Gustaf Lewenhaupt (1769-1820) och hans hustru Gustafva, född von Essen. Deras son Axel Lewenhaupt (1796-1863) påbörjade sina studier vid Uppsala universitet 1808. S. Lewenhaupt är sannolikt hans äldre halvbror Sten Lewenhaupt (1786-1815).

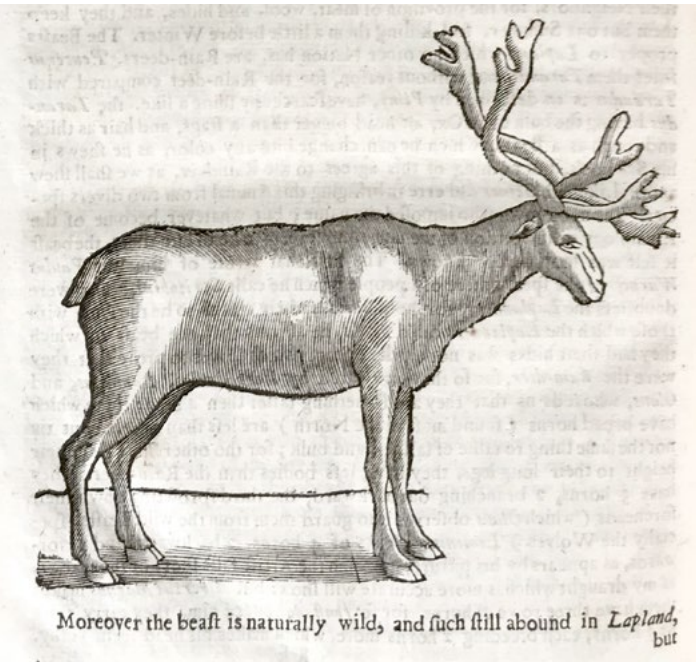

18.